

ID: 126

Peyzaj Tasarım Çalışmalarında *Origanum sp.* Bitkisinin Kullanımı

Gülden Sandal Erzurumlu, Fatma Yücel

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Merkez/Niğde, Türkiye

Özet

Dünyamızda ve ülkemizde küresel ısınmanın etkisiyle artış gösteren sıcaklık, susuzluk mevsimlerin kayması gibi nedenlerle bitki türlerinin yaşam koşulları zorlaşmaktadır. Çevresel koşullar bitki türlerinin ve çeşitlerinin gelişimini yavaşlatmaktadır. Dolayısıyla peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarında kullanılabilir bitki türlerinde seçici olmak zorunda kalınmıştır. Bu nedenlerle tasarım çalışmalarında o bölgenin doğal bitki türlerinin kullanımına yoğunluk verilmeye başlanılmıştır. Doğal bitki türlerinin ortam koşullarına uygun olması nedeni ile daha dayanıklı ve daha az bakım gerektirmektedir. Ayrıca doğal bitki türlerinin kullanım alanlarının genişletilmesi türün sürdürülebilirliğinin sağlanmasına neden olacaktır. Bu nedenle, çalışmamızda tıbbi ve aromatik özelliği bulunan *Origanum sp.* (kekik) bitkisi irdelenmiştir. Bitki türlerinin gelişim özellikleri bilinmeden tasarım çalışmalarında kullanmak mümkün olmamaktadır. Çalışmamızda, bölgesel çalışmalarda kullanılabilir ve yaygın kullanımını sağlamak için *Origanum sp.* türü incelenmiş, kullanım alanları ile ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aromatik Bitki, Doğal Bitki, Kekik, Peyzaj Tasarımı, *Origanum sp.*

Origanum sp. in Landscape Design Studies Use of the Plant

Abstract

In our world and in our country, the living conditions of plant species are getting difficult due to the increasing temperature, thirst, and the shift of seasons due to the effect of global warming. Environmental conditions slow down the development of plant species and varieties. Therefore, it has been necessary to be selective in plant species that can be used in landscape planning and design studies. For these reasons, the use of natural plant species of that region has been intensified in design studies. Since natural plant species are suitable for environmental conditions, they are more durable and require less maintenance. In addition, expanding the usage areas of natural plant species will lead to the sustainability of the species. Therefore, in our study, *Origanum sp.* plant was examined. It is not possible to use them in design studies without knowing the developmental characteristics of plant species. In our study, *Origanum sp.* types have been examined and suggestions have been developed regarding their usage areas.

Keywords: Aromatic plant, Natural Plant, Thyme, Landscape Design, *Origanum sp.*

Giriş

Türkiye’de insanların kültür ve geçim kaynağının önemli bir parçasını çeşitli doğal bitkiler oluşturmaktadır. Yerli halk tarafından yiyecek, içecek, ilaç, ritüeller ve diğer hizmetler için kullanılan bitkiler büyük bir öneme sahiptir. Kırsal alanlarda gıda ve ilaç güvencesine yönelik zayıf biyofiziksel koşullar, uygun olmayan ulaşım, sınırlı tarım arazisi ve mevsimsel ekonomi, özellikle yüksek rakımdaki bölgelerde yerli halk için doğal kullanılabilen bitkiler farklı amaçlarla kullanılmaktadır (Ahmad ve ark., 2016, Ding ve ark., 2022).

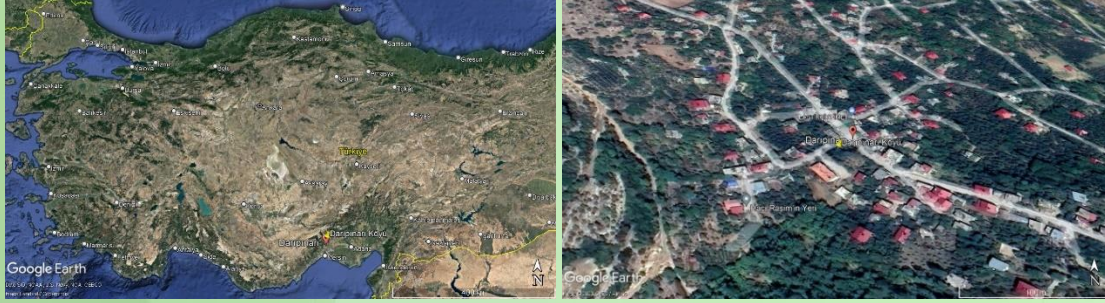
Yerel toplulukların sağlık hizmet alımında veya ulaşımında bir takım zorluklarla karşılaşabilmektedir. Çeşitli doğal bitkiler yerel halk için ücretsiz eczaneler gibi işlev görmektedir. Bunlardan biriside, *Origanum sp.* dir. Ekonomik bir kaynak olduğundan, bu bitkilerin büyük ölçekli toplanması bu bitkilerin popülasyonuna etki etmektedir. Farklı çevrelerde yaşayan Mersin ve çevresinde kullanılan bitkilerin ve türlerin sayısı büyük ölçüde farklılık göstermektedir, muhtemelen farklı coğrafi alanlardaki bitki örtüsündeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Yüksek rakımlı bölgelerde yetişen veya geniş bir dağılıma sahip olan otsu bitkilerden ve *Origanum sp.* yerli halk tarafından seçilir ve kullanılır (Turner ve ark., 2011). *Origanum sp.* bitkisi, insanların çeşitli amaçlarla kullanımının yanı sıra peyzaj tasarım çalışmalarında da tercih edilebilen bitkilerdendir. Özellikle günümüzde küresel ısınma, susuzluk gibi iklimsel faktörlerin artış göstermesi kullanılacak bitki çeşitliliğini sınırlandırmaktadır. Bu nedenlerle doğal bitki türlerinin peyzaj tasarım çalışmalarında kullanım alanı artış göstermektedir. *Origanum sp.* bitkisinin çevre tasarım çalışmalarında farklı alanlarda tercih edilmesi mümkündür. Sınırlarda, kaya bahçelerinde, terapi bahçelerinde, tıbbi ve aromatik bitki bahçelerinde ve saksılarda kullanılabilir. Bu çalışmanın amacı, Mersin ve çevresinde doğal olarak yetişen *Origanum sp.* bitkisinin peyzaj tasarım çalışmalarında kullanım alanlarını genişletmek, doğal türlerin sürekliliğini sağlamaktır.

215

Materyal

Darıpınarı, Mersin ilinin Çamlıyayla ilçesine bağlı bir köydür. Kadıncık vadisi üzerinde Toros Dağlarının eteklerinde kurulmuştur. İlçe merkezine 23 km, il merkezine 80 km uzaklıktadır. Denizden yüksekliği 500m dir. Yaz aylarında yayla olarak tercih edilmektedir. Kadıncık Irmağı, üzerine Gök Hes'in yapılmasıyla birlikte doğallığını kaybetmiştir. Köyde pınarlar, mağaralar ve kayalıklar oldukça fazladır (Anonim, tarihsiz). Oldukça maki bitki örtüsü hakimdir. Enlem derecesi 37° 8'28.37"K , Boylam 34°43'28.45"D dir (Şekil 1). Darıpınarı köyü çevresinde yetişen *Origanum sp.* bitkisi çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır.

Şekil 1. Araştırma Alanı

Metot

Darıpınarı ve çevresinde yetişen *Origanum sp.* bitkisinin dönem içerisinde gelişimi takip edilmiş çiçeklenme dönemi belirlenmiştir. Fiziksel özellikleri irdelenerek peyzajda kullanım alanlarını görselleştirmek için Autocad 2010, SketchUp ve Lumion programları kullanılmıştır.

Araştırma Bulguları

Origanum sp., Lamiaceae familyasına ait bir bitki türüdür ve Akdeniz bölgesi ile batı Avrasya'ya özgüdür. Bu aromatik bitki dünya genelinde baharat ve tıbbi bitki olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır ve çeşitli geleneksel iyileştirme sistemlerinde tıbbi bitki olarak kabul edilmektedir. Özellikle C10 monoterpenler bakımından zengin olan kekik esansiyel yağı, yaygın bir şekilde kullanılmış ve dolayısıyla araştırılmıştır. *Origanum sp.*, beyaz veya mor çiçekli, karşılıklı dizilmiş, mızrak şeklinde ve dişli yapraklara sahip, 30-50 cm yüksekliğinde aromatik bir çok yıllık otur (Şekil 2).

Şekil 2. *Origanum sp.* bitkisinin genel görüntüsü

Origanum sp. dünya genelinde bir baharat bitkisi olarak tanınır. Aynı zamanda sağlık etkileri için geleneksel tıpta kullanılır ve başlıca bronş rahatsızlıkları, sindirim ve antiseptik etkileri, soğuk algınlığı, hazımsızlık ve mide rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır. İçerikleri, aynı tür içinde farklı kimyotiplerin bulunduğundan dolayı, türün coğrafi bölgesine göre hasat zamanı değişkenlik gösterebilir (Pezzani ve ark., 2017).

Origanum sp. tıbbi değeri nedeni ile yerli halk tarafından genç sürgünleri kesilmekte yada kökten sökülerek türün sürekliliğini kısıtlamaktadır. Doğal bitki olması ve susuzluğa dayanıklı olması nedeni ile peyzajda kullanım alanı görsel olarak şunları sıralayabiliriz.

1. Büyük saksı ya da çiçek tarhlarında

Kent ortamlarında yeşil alan olarak kullanılacak alanların gündün güne sınırları küçülmektedir. Dar mekanlarda da olsa büyük saksılarda veya ağaç altlarında *Origanum sp.* kullanılabilir (Şekil 3).

Şekil 3. *Origanum sp.* bitkisinin çiçek kasalarında veya saksılarda kullanımı

2. Kaya bahçelerinde

Origanum sp. türü taşlık, kayalık alanlarda yetişen bitkilerdendir (Şekil 4).

Şekil 4. *Origanum sp.* bitkisinin doğal ortamından bir görüntü

Günümüz koşullarında sıcaklıklarda artış, sularda ise azalma görülmektedir. Bu nedenlerle kentlerde bitki kullanımı yerini taşlar, kayalar ve yapay bitkiler almaktadır. Kaya ya da taş kullanımının olduğu alanlarda *Origanum sp.* bitkisi alanda hareket kazandıracığı gibi yeşil bitkiler pozitif etki yaratacaktır (Şekil 5).

Şekil 5. *Origanum sp.* bitkisinin kaya bahçelerinde kullanımı

3. Sınır bitkisi olarak

Ülkemizde sınır bitkisi olarak bir çok bitki türü kullanılmaktadır. En çok *Ligustrum vulgare*, *Euonymus japonica*, *Thuja sp.*, *Leylandii sp.* tercih edilmektedir. Bu türlerin yanı sıra doğal olan *Origanum sp.* bitkisi sınırlandırma elemanı olarak kullanılabilir. Yaya yollarında, hastanelerde, okullarda vb. alanlarda tercih edilebilir (Şekil 6).

Şekil 6. *Origanum sp.* bitkisinin sınır bitkisi olarak kullanımı

Sonbaharda yaprakları dökerek kuru çalı formunu alır. Şekil 7’de görüldüğü gibi kayalıklar arasında çıkmış kuru dallar kekik bitkisinin kış döneminde almış olduğu formdur (Şekil 7).

Şekil 7. *Origanum sp.* bitkisinin kış mevsiminde aldığı form

Mevsimplere göre değişiklik gösteren *Origanum sp.* bitkisi peyzaj tasarım çalışmalarında fonksiyonel özelliklerine göre kullanmak mümkündür. Değişik alanlarda türün kullanımı sürdürülebilirliğini sağlayacağı gibi aroması ve kokusu için birçok amaçla kullanılabilir.

Sonuç

Çeşitli doğal bitkiler doğrudan ya da dolaylı olarak kullanılmaktadır. Bitki türlerinin kullanımı farklılık göstermiş olsa da estetik ve fonksiyonel özellikleri önemlidir. Sonuç olarak, bu çalışma, *Origanum sp.* türünün yağ durumu, etnobotanik özellikleri hakkında yapılan çok sayıda çalışma vardır. Fakat *Origanum sp.* türünün peyzajda kullanım olanakları ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Tür peyzaj tasarımlarında kullanılarak doğal ortamlar oluşturulabilir.

Ayrıca, ekosistem hizmetlerinin değerlendirilmesi, sürdürülebilir bir ekosistemin anahtarıdır, çünkü birçok ekosistem hizmetinin korunması ve muhafaza edilmesi, türün korunması ve odaklanma ihtiyacını doğurmuştur. Bu çalışma ile türün kullanım alanlarının belirlenmesi, tercih olasılığını arttıracığı gibi sürdürülebilirliği de sağlanacaktır.

Kaynaklar

Anonim, Tarihsiz. <https://tr.wikipedia.org> (Alıntı tarihi: 13.09.2023)

Ahmad K, Pieroni A. 2016. Folk knowledge of wild food plants among the tribal communities of Thakht-e-Sulaiman Hills, North- West Pakistan. J. Ethnobiol. Ethnomed. 2016, 12, 17.

- Ding X, Guo C, Zhang X, Li J, Jiao Y, Feng H, Wang Y.2022. Wild Plants Used by Tibetans in Burang Town, Characterized by Alpine Desert Meadow, in Southwestern Tibet, China. *Agronomy* 2022, 12, 704. <https://doi.org/10.3390/agronomy12030704>
- Pezzani R, Vitalini S, Iriti M. 2017. Bioactivities of *Origanum vulgare* L.: an update. *Phytochem Rev* (2017) 16:1253–1268 DOI 10.1007/s11101-017-9535-z
- Turner NJ, Łuczaj ŁJ, Migliorini Pieroni A, Dreon AL.2011. Sacchetti, L.E.; Paoletti, M.G. Edible and tended wild plants, tradi- tional ecological knowledge and agroecology. *Crit. Rev. Plant Sci.* 2011, 30, 198–225

